

SUSRETI PEDAGOGA NACIONALNI NAUČNI SKUP

15. maj 2021.

```

010 011 1111 0001101 00001011 110 00111100011 000 110 100 001 100011011 101
000 000 0001 001 0 100 101 001 111 011 0000 000 000 001 111
001 000 10 01 01010 000 110 011 011 11 00 01001 100 100 010 111
101 001 000 101 000010 11101110 011 100 010 000 101 001 010 011 11000010 111
10 01 0101100010 100 001 010 101 110101001 010 000101 010 111
10101 101 010 111 1011 100 111 110 011 101 010 00101 1110000 111 010
100 1110 0010 000001 110 110 010 000 011 111 110 1111 100000111 011

10010 100010000 100001101 001 00001001110 11011000 110 100 0000 0001 011 110 000010011 101 110
010 111 010 110 000 110 011 1011 0110 0001 000 101 0011 01101 111 111 101 010 000
011 000 011 111 101 010 00 10 000 110 111 100 100 101111 111100 010 010 011 100 101
1100 1111 00000101 011011010 01 10 100 011 000 110 110 001 110 101 0100 010 100 10010011 101 011
101 001 000 111 100 110 100011101 111 110 011 1100011 0010001110 001 0111001 101 101 011 100
001 100 101 0100 011 010 001 010 0011 1011 0100 11000 011 010 101 1100 1001 001 011 010
01011 0110001111 001 0000101 10111110101100 00011010 110 0110 1000111 01 011001 1111010110 101000

10010110 100 1011100 000 00000000100 001 011 101 001 0001101 000 0000
001 101 000 100 00 010 100 010 110 0100 010 100 100 0001 01001
101 100 110 100 000 001 11100 111 011011 011 0001 000 1101 131010
101 101 000 010 101 011 10 11 000 011 101 111 101 100 000 01 000 010
111 110 100 111 11001 101 011 101111001 001 101 101101 0111 1011 100 1011 010
111 101 100 100 111 000 001 001 001 111 011 01110 010 100 111 00 100
01011111 011 000111101 000 000 001 000 100000101 100 111 111111 101 000

11 01
1100
000001 00 010 000101010 111 100 11111000011 01100001 100 010 000 100 101
010 1010 10 001 110 010 111 111 001 10 11100 001 010 101 100
110 111 1100111 101110111 011 010 010 001 10 101010 011 111 001 000
010 001 00 101 010 110 101 011 110 10 000 110011 110 000 110
0001 1001 10 001 000 1100 100 010 001 00 011 011 111 010 011
111001 00 101 100 1110 10101 000000001001 10111100 111 010 00110 10000

```

ZBORNİK RADOVA

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu,
Institut za pedagogiju i andragogiju

Pedagoško društvo Srbije

Susreti pedagoga
Nacionalni naučni skup:
Vaspitanje i obrazovanje u digitalnom okruženju
15. maj 2021, Beograd

Zbornik radova

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Izdavači

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
Institut za pedagogiju i andragogiju
Čika Ljubina 18–20, Beograd

Pedagoško društvo Srbije
Terazije 26, Beograd

Za izdavača

Prof. dr Živka Krnjaja
Nataša Stojanović

Urednici

Doc. dr Ivana Jeremić
Doc. dr Nataša Nikolić
MA Nikola Koruga

Recenzenti saopštenja

Prof. dr Aleksandra Pejatović
Prof. dr Katarina Popović
Prof. dr Nataša Vujisić Živković
Prof. dr Šefika Alibabić Hodžić
Prof. dr Živka Krnjaja
Prof. dr Aleksandra Ilić Rajković
Prof. dr Emina Hebib
Prof. dr Jovan Miljković
Prof. dr Milan Stančić
Prof. dr Violeta Orlović Lovren
Doc. dr Ivana Jeremić
Doc. dr Maja Maksimović
Doc. dr Nataša Nikolić
Doc. dr Tamara Nikolić
Doc. dr Zorica Milošević
MA Dragana Purešević
MA Nikola Koruga

Prof. dr Branislava Knežić
Prof. dr Kristinka Ovesni
Prof. dr Radovan Antonijević
Prof. dr Vera Spasenović
Prof. dr Aleksandar Tadić
Prof. dr Biljana Bodroški Spariosu
Prof. dr Jelena Vranješević
Prof. dr Lidija Radulović
Prof. dr Nataša Matović
Doc. dr Bojan Ljujić
Doc. dr Lidija Miškeljin
Doc. dr Mirjana Senić Ružić
Doc. dr Saša Dubljanin
Doc. dr Vladeta Milin
Doc. dr Zorica Šaljić
MA Nevena Mitranić

Prelom

Dosije studio, Beograd

Dizajn korica

Strahinja Stoiljković

Štampa

Pedagoško društvo Srbije, Beograd

Tiraž

100

ISBN 978-86-80712-44-4

Odeljenje za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i Pedagoško društvo Srbije organizovali su u okviru Susreta pedagoga nacionalni naučni skup sa temom „Vaspitanje i obrazovanje u digitalnom okruženju“. Cilj skupa bio je da se razmotre najnovija naučna saznanja relevantna za osmišljavanje različitih mogućnosti primene novih organizacionih oblika i metoda rada u procesu realizacije vaspitanja i obrazovanja u digitalnom okruženju, kao i iskustva u organizaciji i realizaciji nastave na daljinu.

Susreti pedagoga
Nacionalni naučni skup
15. maj 2021, Beograd

Vaspitanje i obrazovanje u digitalnom okruženju

Zbornik radova

Urednici

Doc. dr Ivana Jeremić
Doc. dr Nataša Nikolić
MA Nikola Koruga

Programski odbor skupa

dr Aleksandra Pejatović, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Dragana Pavlović Breneselović, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Miomir Despotović, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Nataša Vujisić Živković, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Radovan Antonijević, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Snežana Medić, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Šefika Alibabić, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Vera Spasenović, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Živka Krnjaja, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Aleksandar Tadić, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Aleksandra Ilić Rajković, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Biljana Bodroški Spariosu, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Emina Hebib, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Jelena Vranješević, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Lidija Radulović, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Milan Stančić, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Nataša Matović, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Violeta Orlović Lovren, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Kristinka Ovesni, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Ivana Jeremić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Lidija Miškeljin, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Mirjana Senić Ružić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Nataša Nikolić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Saša Dubljanin, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Vladeta Milin, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Zorica Šaljić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
Nataša Stojanović, predsednica Pedagoškog društva Srbije
Biljana Radosavljević, potpredsednica Pedagoškog društva Srbije
Maja Vračar, Pedagoško društvo Srbije
Nevenka Kraguljac, Pedagoško društvo Srbije

Organizacioni odbor skupa

Dragana Purešević, asistent, Filozofski fakultet u Beogradu
Nevena Mitranić, asistent, Filozofski fakultet u Beogradu
Ivana Pantić, istraživač-pripravnik, Filozofski fakultet u Beogradu
Jelena Stojković, istraživač-pripravnik, Filozofski fakultet u Beogradu
Luka Nikolić, istraživač-pripravnik, Filozofski fakultet u Beogradu
Milica Sekulović, istraživač-pripravnik, Filozofski fakultet u Beogradu
Aleksa Eremija, tehnički urednik, urednik sajta Pedagoškog društva Srbije
Irena Mučibabić, Pedagoško društvo Srbije
Jela Stanojević, Pedagoško društvo Srbije
Katarina Bošković, Pedagoško društvo Srbije
Katarina Pintar, Pedagoško društvo Srbije
Slavica Ilić, Pedagoško društvo Srbije
Slovenka Simić, Pedagoško društvo Srbije
Klub studenata pedagogije, Filozofski fakultet u Beogradu

SADRŽAJ

UVODNA IZLAGANJA

Mirjana Senić Ružić <i>Digitalna transformacija obrazovanja u Srbiji – pitanje digitalne pismenosti ili digitalne kompetencije</i>	11
Ivana Đerić <i>Podrška tokom nastave i učenja na daljinu u vreme COVID-19 krize: perspektiva stručnih saradnika</i>	25

VASPITANJE I OBRAZOVANJE U DIGITALNOM OKRUŽENJU – NOVA „NORMALNOST“

Dragana Pavlović Breneselović <i>Digitalne tehnologije u programu predškolskog vaspitanja i obrazovanja: šta nam je okvir normalnosti?</i>	37
Živka Krnjaja <i>Predškolsko vaspitanje i obrazovanje putem digitalnih medija: šta se jasnije vidi na daljinu.</i>	43
Nataša Matović <i>Pravo ispitanika na privatnost: etičko pitanje onlajn istraživanja u pedagogiji</i>	49
Lidija Miškeljin <i>Predškolsko vaspitanje i obrazovanje u doba pandemije COVID-19: mere obrazovne politike i sistem podrške.</i>	55
Ivana Pantić <i>Roditeljstvo u digitalnom okruženju</i>	63
Marija Belenzada, Katarina Mičić, Vesna Šaponjić i Biljana Kojović <i>Korišćenje digitalnih tehnologija u predškolskim ustanovama.</i>	69
Vesna Šaponjić, Katarina Mičić, Marija Belenzada i Biljana Kojović <i>Spremnost predškolskih ustanova i praktičara za upotrebu digitalnih tehnologija.</i>	77
Gordana Đorđević i Vesna Milinković <i>Digitalno okruženje u predškolskoj ustanovi</i>	85
Dragana Šipraga <i>Mogućnosti primene digitalnih tehnologija u vrtiću</i>	91

NASTAVA U OSNOVNOJ I SREDNJOJ ŠKOLI U DIGITALNOM OKRUŽENJU

Lidija Radulović i Jelena Sekulić <i>Nastavničke brige o digitalnim tehnologijama u nastavi: pregled istraživanja</i>	97
Nataša Nikolić i Radovan Antonijević <i>Formativno ocenjivanje i onlajn nastava</i>	103
Jelena Medar i Marija Ratković <i>Primena informaciono-komunikacionih tehnologija u inkluzivnom obrazovnom kontekstu – iskustva nastavnika tokom pandemije COVID-19</i>	109
Jelena Janjić, Anđela Vilotijević i Anđela Šaber <i>Digitalno okruženje kao katalizator promena u praksi davanja povratnih informacija</i>	115
Jovana Katić i Marija Stanišić <i>Digitalne generacije – nove sposobnosti?</i>	121
Maja Vračar i Ivan Davidović <i>Projektna nastava u digitalnom okruženju u funkciji održivog razvoja</i>	127
Nevena Živković i Angelina Kljajić <i>Učenička iskustva tokom nastave na daljinu – prilika za preispitivanje aktuelne prakse</i>	133
Rada Tadić i Ivona Cvetkovski <i>Planiranje i realizacija projektne nastave na daljinu</i>	139
Dušica Čolaković, Nataša Radojević, Jelena Trišić Stajić i Jelena Šujica Stanojević <i>Stručno usavršavanje primenom digitalne tehnologije</i>	145
Dragana Pelemiš i Danijela Jovanović <i>Kombinovani, onlajn i redovni model nastave u gradskoj i prigradskoj sredini</i>	153
Nataša Duhanaj <i>Digitalna pismenost: samoprocena učenika završnog razreda osnovne škole</i>	161

VISOKOŠKOLSKA NASTAVA U DIGITALNOM OKRUŽENJU

Aleksandra Pejatović, Violeta Orlović Lovren i Neda Čairović <i>Direktna i onlajn nastava – sličnosti i različitosti perspektiva studenata</i>	171
Mirjana Drenovak Ivanović <i>Metodi izvođenja nastave u digitalnom okruženju u vreme COVID-19 krize: primer Pravne klinike za ekološko pravo</i>	177
Ivana Jeremić <i>Nastava metodologije pedagoških istraživanja i metodologije andragoških istraživanja u digitalnom okruženju</i>	181
Jelena Drljević <i>Izazovi izvođenja onlajn nastave italijanskog jezika u akademskom kontekstu</i>	187

Žilijeta Krivokapić i Vladimir Đorđević <i>Digitalne kompetencije, rešavanje problema i iskustvo studenata sa onlajn nastavom tokom pandemije</i>	193
Georgina Dragović <i>E-kolokvijum uz snimanje ekrana na platformi Moodle: mišljenje studenata o pilot-testiranju.</i>	199
Staša Đokić i Bojana Perić Prkosovački <i>Studentska evaluacija nastave na daljinu</i>	205
Tamara Radojević i Ana Drobac <i>Zadovoljstvo studenata realizacijom i kvalitetom onlajn nastave tokom pandemije COVID-19.</i>	211
Jelena Stojanović, Nebojša Denić i Ivana Ilić <i>Informaciono-komunikacione tehnologije u visokoškolskoj nastavi na Kosovu i Metohiji: trenutno stanje i perspektive</i>	219
KOMPETENCIJE PEDAGOGA I ANDRAGOGA ZA RAD U DIGITALNOM OKRUŽENJU	
Jovan Miljković i Vukašin Grozdić <i>Društvene mreže kao deo digitalnog marketinga visokoškolske institucije</i>	227
Bojan Ljujić <i>Internet pismenost kao nužnost u doba krize – andragoške specifičnosti</i>	233
Nevena Mitranić i Dragana Purešević <i>Kompetentnost pedagoga u doba krize.</i>	239
Ana Gardašević i Svetlana Mijajlović <i>Uloga pedagoga u građenju odnosa sa decom i porodicom u onlajn zajednici.</i>	247
Kosana Rauški i Smiljana Novakov <i>Prikaz i analiza realizovanih časova pod nazivom „Internet i nove veštine“</i>	253
Kosana Rauški <i>Upotreba digitalnih tehnologija u radu stručnih saradnika u školi, sa osvrtom na rad pedagoga</i>	259
Marija Čolović Savić <i>Značaj razvoja digitalnih kompetencija stručnih saradnika u predškolskim ustanovama</i>	269

INTERNET PISMENOST KAO NUŽNOST U DOBA KRIZE – ANDRAGOŠKE SPECIFIČNOSTI¹

Bojan G. Ljujić²

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Apstrakt

Usled izbijanja pandemije COVID-19 više gotovo da ne postoji društvena delatnost koja se nije preusmerila prema onlajn vidovima realizacije. Jasno je da se među njih ubraja i delatnost obrazovanja uopšte, pa i obrazovanja odraslih. Obrazovanje odraslih se sve više ostvaruje u različitim vidovima onlajn obrazovanja, a jedan od ključnih setova znanja i veština neophodnih učesnicima u obrazovanju odraslih u novonastalom kontekstu obuhvaćen je fenomenom koji nazivamo *internet pismenost*. Cilj ovog rada je da se u analizi dostupnih istraživanja istaknu bitni konstitutivni elementi fenomena internet pismenosti. Radi boljeg razumevanja ovog, sa aspekta aktuelne situacije, ključnog fenomena, on će biti stavljen u kontekst drugih savremenih vidova pismenosti o kojima se piše u stručnoj literaturi. Takođe, namera nam je da istaknemo glavne andragoške specifičnosti internet pismenosti koje proizilaze iz osnovnih karakteristika pomenutog fenomena, što predstavlja i glavni rezultat ove kratke teorijske analize.

Ključne reči: internet pismenost, onlajn obrazovanje odraslih, andragoške specifičnosti internet pismenosti, savremeni vidovi pismenosti

Uvod

Pandemija COVID-19 nametnula je potrebu za prelaskom na onlajn sistem rada u obrazovanju odraslih. U takvim okolnostima je više nego ikada pre nužno posedovanje i praktikovanje znanja i veština internet pismenosti. Imajući to u vidu, u ovom radu je dominantna težnja da se u analizi dostupnih istraživanja (Hargitai, 2005; Livingstone, 2008; Livingstone, Bober & Helsper, 2005; van Dorsen & van Dajk, 2009) istaknu bitni konstitutivni elementi fenomena internet pismenosti i njene osnovne andragoške specifičnosti. Da bismo specifikovali internet pismenost i ukazali na njene andragoške specifičnosti, smatramo da je bitno sagledati je u kontekstu srodnih fenomena, odnosno drugih savremenih vidova pismenosti (kompjuterska, informaciona, tehnološka, digitalna, IKT i medijska pismenost) iz nekoliko razloga. Prvo, ti fenomeni nisu potpuno suprotni internet pismenosti već su to srodni fenomeni, čije se komponente u većoj ili manjoj meri podudaraju ili su komplementarne sa komponentama internet pismenosti. Drugo, neki od tih fenomena u različitim interpretacijama mogu se odnositi na internet pismenost – često se ne prave razlike među pomenutim fenomenima, pa se

1 Realizaciju ovog istraživanja finansiralo je Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije na osnovu Ugovora br. 451-03-9/2021-14 o realizaciji i finansiranju naučnoistraživačkog rada NIO u 2021. godini.

2 bojangljujic@gmail.com

pojmovi koji ih određuju koriste kao sinonimi. Treće, razumevanje tih fenomena i uviđanje značaja i uloge koji ih odlikuju u savremenom društvu mogu biti od velike pomoći u rasvetljavanju problematike internet pismenosti i potpunog razumevanja tog fenomena. Stoga ćemo u nastavku kratko analizirati pomenute vidove pismenosti o kojima se govori u savremenom svetu.

Kompjuterska pismenost. Iston i Iston (Easton & Easton, 2003, str. 239) *kompjutersku pismenost* vide kao „spodobnost za pouzdanu upotrebu kompjutera u svrhu dolaženja do potrebnih informacija, rešavanja pojedinih problema i izvođenje postupaka procesuiranja podataka. Ona uključuje fundamentalno razumevanje koncepta informacionih tehnologija, operacija koje se izvode unutar računara uopšte, kao i upotrebu pojedinih tipova aplikacionih softverskih paketa...“. Autori ističu ulogu kompjutera i kompjuterskih tehnologija kao sredstva za dolaženje do informacija, što je suština savremenog shvaćanja informacionih i komunikacionih tehnologija. Ta definicija podrazumeva i razumevanje koncepta informacionih tehnologija, čime se ističe da se kompjuterska pismenost ne smatra samo manuelnom veštinom već obuhvata i izvesna konceptualna i teorijska znanja. Može se čak reći da, uključivanjem razumevanja koncepta informacionih tehnologija, kompjuterska pismenost dobija status dinamičnog fenomena, s obzirom na to da su informacione tehnologije u stalnom razvoju i da se stalno menjaju.

Informaciona pismenost. *Informaciona pismenost* se najčešće određuje kao sposobnost da se prepozna situacija u kojoj je potrebna određena informacija, da se informacija pronađe, evaluiira, spremi i efikasno koristi kada je to potrebno. U jednom detaljnijem određenju informacione pismenosti ukazuje se na njen višedimenzionalni karakter. Informaciona pismenost se sastoji iz sedam dimenzija: sredstvena pismenost (*tool literacy*), izvorska pismenost (*resource literacy*), socijalno-strukturalna pismenost (*social-structural literacy*), istraživačka pismenost (*research literacy*), izdavačka pismenost (*publishing literacy*), tehnološka pismenost u nastajanju (*emerging technology literacy*) i kritička pismenost (*critical literacy*) (Catts & Lau, 2008). Informaciona pismenost se ne dovodi nužno u vezu sa internet pismošću, ali postoje naznake da su to bliski fenomeni, naročito kada se ima u vidu da od informacione pismenosti zavisi uspešnost u traganju za informacijama koje su procenjene kao potrebne ili neophodne iz nekog razloga u lokalnom ili globalnim kompjuterskim mrežama, a putem njih se može vršiti i razmena informacija sa drugim ljudima.

Tehnološka pismenost. Petrina (2007, str. 183) govori o *tehnološkoj pismenosti* koja se odnosi na razumevanje tehnologije i njenih komponenata, razmenu ideja i kolaboraciju, kao i formiranje odnosa putem tehnologija, upotrebu tehnologija u novim i konkretnim situacijama, odabir odgovarajućih tehnologija, kreiranje novih tehnologija i resursa, proučavanje tehnologija i njihovih društvenih vrednosti. Imajući u vidu da je internet jedna od savremenih tehnoloških tvorevina, jasno je da su internet pismenost i opisana tehnološka pismenost srodni pojmovi.

Digitalna pismenost. U osnovi ideje o digitalnoj pismenosti nalazi se moderna potreba da se koriste kompjuteri i drugi tehnološki uređaji kako bi se pronašli, prikazali, ispitali, analizirali, kombinirali i kreirali novi oblici komunikacija i komunikacionih mreža, sve usled intenzivne izloženosti slikama, zvukovima, tekstovima, informacijama, podacima i izvorima informacija, a posebno drugim ljudima i zajednicama. Digitalna pismenost je sposobnost razumevanja informacija i sposobnost procene i integracije informacija u različitim formatima koje kompjuter može izneti, sa ciljem da se informacija prezentovana u različitim digitalno-elektronskim formatima asimilira, prosuđuje i prenosi putem komunikacije, što podrazumeva široku mešavinu veština, zadataka i vladanja tehnologijama, koja se razvija. Sa aspekta digitalne pismenosti bitna su tri momenta: *brzina razmena i zastarevanja*

informacija, virtuelnost, koja se odnosi na prekid veze između prostora i vremena i prevazilaženje prostorno-vremenskih barijera u procesu pristupanja informacijama, i *umrežavanje* koje predstavlja dominantan oblik socijalnog povezivanja u današnjici (Rivoltella, 2008).

Informaciono-komunikaciono-tehnološka (IKT) pismenost. Analizirajući pomenuta određenja različitih savremenih vidova pismenosti uvidamo da se ona u značajnoj meri razlikuju prema opštosti, iako se gotovo svaka manje ili više odnosi na ovladavanje veštinama neophodnim za optimalnu upotrebu kompjutera. Uzimajući to u obzir, kao i savremeni trend da se IKT izjednačavaju sa kompjuterskim tehnologijama, IKT pismenost shvatamo sagledavajući sledeće elemente: bazični koncepti IKT, upotreba kompjutera i uređivanje fajlova, obrada teksta, rad u tabelarnim aplikacijama, rad sa bazama podataka, sastavljanje grafičke (re)prezentacije, komunikacija posredstvom kompjutera, socijalna i etička pitanja upotrebe kompjutera, IKT i rad (Anderson & Van Weert, 2002).

Medijska pismenost. Tomanova (Thoman, 2008) medijsku pismenost vidi kao pristup obrazovanju u XX veku. Ona obezbeđuje okvir za pristupanje, analizu, evaluaciju, kreiranje i participaciju putem korišćenja poruka u različitim formama – od štampe, preko videa, pa sve do interneta. Medijska pismenost, kako navodi autorka, „izgrađuje razumevanje uloge medija u društvu, kao i ključne veštine istraživanja i samoizražavanja neophodnih građanima demokratskih društava“ (Thoman, 2008, str. 42). Ovako određena, medijska pismenost podrazumeva pet ključnih *konceptata*, koji se prevashodno odnose na efikasno i efektivno *procesuiranje* informacija u permanentnom odnosu sa medijima. Procesuiranje se odnosi na:

1. *efikasnost u rukovanju informacijama* – brz pristup informacijama i njihovo efikasno pohranjivanje, kako bi im se na adekvatan način moglo pristupiti ponovo;
2. *mudro korišćenje* – razumevanje poruka sa kojima dolazimo u kontakt i donošenje mudrih odluka koje se tiču njihove upotrebe. Akcenat je, dakle, na kritičkom odnosu koji je neophodan u kontaktu sa medijima;
3. *odgovornost u produkciji medijskih poruka* – uvažavanje auditorijuma koji bi mogao da dođe u kontakt sa našim medijskim porukama i odgovorna komunikacija i kolaboracija u medijskom okruženju;
4. *aktivna participacija* – upotrebom medija mi šaljemo poruke, dajemo svoj glas, učestvujemo u društvenom funkcionisanju.

Poter (2011, str. 47) definiše medijsku pismenost kao „skup gledišta koje u korišćenju medija aktivno primenjujemo da bismo protumačili značenje poruka koje primamo“. Takođe, dve bitne odrednice medijske pismenosti jesu da je ona višestruk pojam (sadrži kognitivne, emocionalne, estetske i moralne elemente) i da nije kategorija već stalni proces (ona nije konačno dostižna, njen nivo stalno varira).

Internet pismenost

Tragajući za specifičnostima internet pismenosti, uočavamo da se ona, u najopštijem smislu, posmatra u tri dimenzije.

1. *Pristupanje.* Odnosi se na znanja i veštine neophodne za pristupanje hardverskim i onlajn sadržajima i servisima, kao i na regulisanje uslova pristupanja.

2. *Razumevanje*. Internet pismenost je ključna za efektivno, obazrivo i kritičko procenjivanje informacija i onlajn mogućnosti.
3. *Kreacija*. Internet pismenost omogućuje korisnicima da postanu aktivni stvaraoci i recipijenti sadržaja, što omogućuje interakciju i participaciju u onlajn okruženju (Livingstone, 2008; Livingstone, Bober & Helsper, 2005).

Za ovaj rad su posebno značajne onlajn mogućnosti kao deo internet pismenosti. Livingstone i saradnici (Livingstone, Bober & Helsper, 2005) govore o pet grupa onlajn mogućnosti koje se razmatraju u kontekstu ispitivanja internet pismenosti.

1. *mogućnosti interakcije* (slanje elektronske pošte na neki veb-sajt, onlajn glasanje, korišćenje oglasnih tabli, postavljanje slika/priča na veb-sajt, pristupanje veb-sajtovima, davanje saveta u onlajn okruženju, popunjavanje onlajn formulara, popunjavanje peticije);
2. *mogućnosti komunikacije „jedan na jedan“* (slanje i prijem elektronske pošte, igranje igara, prijem i slanje instant poruka, preuzimanje muzike, preuzimanje i gledanje video-zapisa, upotreba soba za ćaskanje);
3. *komercijalne i karijerne mogućnosti* (traženje informacija o školovanju ili zaposlenju, traženje liste događaja, traženje/kupovina proizvoda, planiranje putovanja);
4. *građanske mogućnosti* (posećivanje humanitarnih veb-sajtova, posećivanje veb-sajtova koji se bave zaštitom životne sredine, posećivanje vladinih veb-sajtova, posećivanje sajtova koji se bave ljudskim pravima);
5. *druge mogućnosti* (upotreba interneta za potrebe posla ili obrazovanja, prikupljanje opštih informacija sa interneta, rešavanje kvizova, kreiranje veb-stranice, traženje informacija iz oblasti veb-dizajna, čitanje vesti).

Obuhvatnu klasifikaciju veština internet pismenosti u svom radu izlažu Van Dorsen i Van Dajk (van Dorsen & van Dajk, 2009). Oni govore o četiri seta veština internet pismenosti do kojih dolaze analizom istraživanja koja se bave savremenim vidovima pismenosti:

1. *Operacionalne veštine*. Ovde spadaju: upravljanje internet brauzerom, upravljanje pretraživačima interneta, korišćenje internet formulara.
2. *Formalne internet veštine*. Većinu medija karakteriše linearnost u pristupanju informacijama. Pošto internet nije linearan, bitne veštine se odnose na nelinearno pristupanje sadržajima. U tu grupu veština spadaju: navigacija na internetu, održanje osećaja lokacije za vreme navigacije internetom.
3. *Informacione internet veštine*. Odnose se na sposobnost da se locira neophodna informacija.
4. *Strateške internet veštine*. Dok se prethodne veštine odnose na efikasno korišćenje interneta, strateške veštine su pre povezane sa svrhom upotrebe interneta. One podrazumevaju preuzimanje kontrole nad internetom.

U svom empirijskom istraživanju internet pismenosti mladih odraslih Livingstone i saradnici (Livingstone, Bober & Helsper, 2005) izdvojili su četiri stila upotrebe interneta. Svaki stil je definisan nivoom ekspertize u radu na internetu i balansom između korišćenja mogućnosti i manifestovanja rizičnog ponašanja na internetu. Pomenuti autori detaljnije opisuju te stilove na sledeći način.

- *Niskorizični početnici* su najčešće mlađe žene koje potiču iz radničke klase. To su uglavnom pojedinci koji retko upotrebljavaju internet, plašeći se potencijalnih rizičnih posledica, i manje koriste mogućnosti koje upotreba interneta nudi, pa je opšti nivo njihove internet pismenosti veoma nizak. Taj stil odgovara pojedincima koji imaju najmanje znanja i veština iz domena upotrebe interneta.
- *Neiskusni preuzimači rizika* najčešće su stariji odrasli muškarci iz radničke klase. I za njih je karakterističan nizak nivo internet pismenosti. Oni mahom koriste one mogućnosti interneta koje se odnose na komunikaciju sa drugim korisnicima interneta, ali su skloniji rizičnom ponašanju na internetu.
- *Osposobljeni preuzimači rizika* su mahom mlađi odrasli muškarci iz srednje klase. Oni su obučeni i poseduju znanja i razvijene veštine upotrebe interneta. Koriste mnoge mogućnosti koje nudi internet, ali manifestuju i mnoga rizična ponašanja na internetu. Za pojedince koji pripadaju tom stilu karakteristično je da imaju snažne reakcije prilikom susretanja (namernog ili nenamernog) sa pornografskim, nasilnim ili rasističkim sadržajima na internetu. Takođe, tom stilu odgovaraju napredne pretraživačke veštine i sklonost ka proveravanju relevantnosti pronađenih informacija na internetu.
- *Svestrani eksperti* su stariji odrasli muškarci iz srednje klase. Ti pojedinci imaju najveći stepen ekspertize u upotrebi interneta (internet pismenost im je na najvišem nivou u poređenju sa preostala tri stila). Koriste više mogućnosti koje nudi internet od onih koji pripadaju ostalim stilovima, ali i manifestuju dosta rizičnog ponašanja, naročito u domenu otkrivanja ličnih informacija u onlajn okruženju. U sferi pretraživanja interneta pojedinci koji se svrstavaju u taj stil imaju veoma napredne veštine, uvek provode dosta vremena u proveravanju i evaluaciji pronađenih informacija i redovno čuvaju linkove ka korisnim veb-stranicama.

Andragoške specifičnosti internet pismenosti

Andragoške specifičnosti internet pismenosti prepoznajemo u preplitanju karakteristika odraslog čoveka koji uči i obrazuje se i većine specifičnosti internet pismenosti koje smo eksplicirali.

Prvo, internet pismenost omogućava odraslom čoveku da bude *samostalan* i *fleksibilan* u procesu učenja i obrazovanja u savremenom svetu.

Drugo, internet pismenost povećava spremnost odraslih da učestvuju u onlajn obrazovanju i elektronskom učenju, što omogućava da *iskustvo* odraslih polaznika u obrazovanju bude iskorišćeno kao bogat izvor učenja za sve učesnike u obrazovnom procesu.

Treće, internet pismenost obezbeđuje odraslom polazniku da u savremenim vidovima obrazovanja bude *aktivan* participant koji ostvaruje veliki broj komunikacionih i interakcionih relacija sa drugim učesnicima u obrazovanju, što predstavlja samu suštinu za odraslog čoveka koji se obrazuje.

Četvrto, internet pismenost obezbeđuje odraslom čoveku da se *razvija* u širokom spektru društvenog angažovanja u virtuelnim okruženjima, uz uvažavanje njegovih aktuelnih, ali i novonastajućih *socijalnih uloga*.

Peto, internet pismenost omogućava odraslom da *slobodno* bira obrazovne sadržaje koji se realizuju u skladu sa tradicionalnim ili sa savremenim obrazovnim paradigmatama, čineći da se *prostorne* i *vremenske barijere* za obrazovanje svedu na minimum.

Šesto, sticanjem i održavanjem optimalnog nivoa internet pismenosti odrasli su u stanju da usklade svoje obrazovne potrebe i zahteve sa različitim aspektima *ličnog životnog statusa* i *tempa života*.

Sedmo, internet pismenost podrazumeva *permanentno usavršavanje znanja i veština* u toj oblasti, a to dalje implicira spremnost za *doživotno učenje i obrazovanje* odraslih u najrazličitijim sferama.

Zaključak

Pandemija virusa COVID-19 bitno je uticala na oblast obrazovanja odraslih, sve više je pomerajući ka onlajn vidovima realizacije. Usled toga, sve je očiglednija postala potreba za posedovanjem i praktikovanjem znanja i veština iz domena internet pismenosti. U ovom radu smo u analizi dostupnih teorijskih i empirijskih istraživanja istakli bitne sastavne elemente fenomena internet pismenosti, a to smo, radi boljeg razumevanja samog fenomena, učinili stavljajući ga u kontekst drugih savremenih vidova pismenosti. Analiza teorijskih i empirijskih istraživanja rezultirala je i identifikovanjem glavnih andragoških specifičnosti internet pismenosti, koje proizilaze iz osnovnih osobnosti odraslog čoveka koji uči i obrazuje se i iz osnovnih karakteristika opisanog fenomena internet pismenosti.

Literatura

- Anderson, J. & Van Weert, T. (ed.) (2002). *Information and Communication Technology in Education: A Curriculum for Schools and Programme of Teacher Development*. Paris: UNESCO.
- Catts, R. & Lau, J. (2008). *Towards Information Literacy Indicators*. Paris: UNESCO.
- Easton, G. & Easton, A. (2003). Assessing Computer Literacy: A Comparison of Self-Assessment and Actual Skills. In T. McGill (Ed.), *Current Issues in IT Education* (pp. 238–254). Hershey, London, Melbourne, Singapore, Beijing: IRM Press.
- Hargittai, E. (2005). Survey Measures of Web-Oriented Digital Literacy. *Social Science Computer Review*, 23(3), 371–379.
- Livingstone, S (2008). Internet Literacy: Young People's Negotiation of New Online Opportunities. In T. McPherson (Ed.), *Digital Youth, Innovation, and the Unexpected* (pp. 101–122). Cambridge, MA: The MIT Press.
- Livingstone, S., Bober, M., & Helsper, E. (2005). *Internet Literacy among children and young people*. London: School of Economics and Political Science (Department of Media and Communication).
- Petrina, S. (2007). *Advanced Teaching Methods for the Technology Classroom*. Hershey/London/Melbourne/Singapore: Information Science Publishing.
- Poter, Dž. (2011). *Medijska pismenost*. Beograd: Clio.
- Rivoltella, P. C. (2008). From Media Education to Digital Literacy: A Paradigm Change? In P. C. Rivoltella (Ed.), *Digital Literacy: Tools and Methodologies for Information Society* (pp. 217–230). Hershey (US)/London (UK): IGI Publishing (an imprint of IGI Global).
- Thoman, E. (2008). *Literacy for the 21st Century: An Overview and Orientation Guide to Media Literacy Education*. Malibu (CA): Center for Media Literacy (CML).
- Van Deursen, A. J. A. M., & Van Dijk, J. A. G. M. (2009). Using the Internet: Skill related problems in users' online behaviour. *Interact Comput*, 21(5–6), 393–402.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

371:004(082)(0.034.2)

37.018.43.004(082)(0.034.2)

371.68/.69(082)(0.034.2)

37.091.3(082)(0.034.2)

НАЦИОНАЛНИ научни скуп Сусрети педагога (2021 ; Београд)

Vaspitanje i obrazovanje u digitalnom okruženju [Elektronski izvor] :
zbornik radova / Nacionalni naučni skup Susreti pedagoga, 15. maj 2021,
Beograd ; urednici Ivana Jeremić, Nataša Nikolić, Nikola Korug. – Beograd :
Filozofski fakultet Univerziteta, Institut za pedagogiju i andragogiju :
Pedagoško društvo Srbije, 2021 (Beograd : Pedagoško društvo Srbije). – 1 USB
fleš memorija : tekst ; 12 cm

Sistemske zahtevi: Nisu navedeni. – Nasl. sa naslovnog ekrana. – Napomene i
bibliografske reference uz radove. – Bibliografija uz svaki rad.

ISBN 978-86-80712-44-4 (IZPIA)

а) Информациона технологија – образовање

б) Наставна средства – Зборници

в) Електронско учење

г) Настава – Методе – Зборници

COBISS.SR-ID 38340873